

NICOLAE TITULESCU — DIPLOMATUL MODEL (La 105 ani de la naștere)

ALEXANDRU ANDRONIC

Deși în ultima vreme s-au tipărit numeroase lucrări consacrate vieții și activități politice și diplomatice a lui Nicolae Titulescu, remarcabil om de stat român, susținător consecvent al intereselor naționale ale României, totuși nu s-a subliniat cu destulă pregnanță faptul că el a fost diplomat model, că datorită lui România, după ce și-a desăvârșit unitatea de stat, a pășit cu fermitate pe arena diplomației internaționale.

Tocmai datorită faptului că Nicolae Titulescu a fost personalitate deosebită, România întregită după primul război mondial, a impus în sfera relațiilor diplomatice internaționale ideea eficienței efortului comun la statele mari și mici în salvagardarea păcii în lume, prin organizarea lor într-un sistem de securitate colectivă¹.

Imaginea diplomatului român a devenit clară posterității prin propriile sale mărturii, căci el a intuit sensul vremurilor pe care le trăia și a posedat capacități excepționale, care l-au situat în rîndul acelor diplomați pe care el însuși îi definea ca „idealști înfăptuitori“.

Spirit sensibil, aidoma tuturor marilor oameni din istoria universală, cînd intra în scena evenimentelor istorice, Titulescu avea emoția cuvintelor rostite, mărturisind în 1921, în fața Parlamentului român că „dacă cuvintele au așa de mare vrajă, e că poartă în ele bucăți din sufletul pe care oratorul și-l rupe și îl împrășteie ca să ajungă, fie măcar pentru o clipă, la deliciul suprem care se cheamă comuniunea desăvîrșită cu ceilalți“².

Totodată, Nicolae Titulescu a ținut să-și mărturisească crezul său politic, afirmînd în discursul rostit în Parlament cu prilejul vizitei făcute în România, în mai 1935, a fostului prim-ministru al Franței J. Paul Boncour, că deși este adînc uman, are totuși curajul de a spune în public „că umanitatea nu mă interesează dacă România nu-și găsește locul în sinul ei“³. Această idee generoasă își găsește deplină explicație în faptul că Nicolae Titulescu încă din 1913 declarase cu fermitate că principalul țel al său nu era să împingă țara înainte, ci să o înalțe. Este o adevărată profesiune de credință acest țel suprem de a așeza România în sinul

comunităților umane la locul cuvenit. De aceea el a militat prin toate mijloacele la cimentarea legăturii indistructibile existente între apărarea păcii pe plan universal și apărarea intereselor României contemporane lui pe plan național.

Pe linia acestei gândiri realiste se axează și concepția sa despre acțiune, ca factor hotărâtor în sinul categoriei a treia de oameni, existență la vremea sa între idealisti și realiști, și pe care-i numea „**idealiști înfăptuitori**“. Din această categorie de oameni aflați în plină acțiune, se și considera, deoarece în 1929 afirma în Reichstag că prin „idealiști înfăptuitori“ el înțelege „pe acei bărbați care, asemenea gânditorilor puri, tind spre absolut, dar sînt, în același timp, siliți să-și asume răspunderea însărcinării politice. Ei trebuie să recunoască de aceea, că deși orice ideal este în sine o realitate în devenire, transpunerea sa în materie se poate înfăptui numai, ținînd seama de toate elementele dependente care condiționează comunitatea umană la un moment dat și să recunoască, totodată, că legea triumfului oricărui ideal este în legătura sa constantă cu timpul“⁴.

Din acest punct de vedere, cu toate implicațiile filosofice, poziția lui Titulescu a fost confirmată de timp, deoarece, chiar după eliminarea lui din guvern, produsă în august 1936, politica externă a României a menținut și continuat liniile generale ale politicii externe nu numai teoretizată de el, dar și aplicată practic cu deosebită virtuozitate.

Așa cum s-a subliniat de nenumărate ori personalitatea, ieșită din comun, a lui Nicolae Titulescu s-a format în școlile română și franceză de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru, completată, din punctul de vedere al politicii strict românești, la școala lui Take Ionescu. Era normal deci ca în întreaga sa activitate N. Titulescu să se situeze pe pozițiile avansate ale ideologiei contemporane lui. Sub raport spiritual constatăm cu satisfacție că Nicolae Titulescu, a fost pătruns de ceea ce se numește în genere „sufletul democratismului“. Ideile, concepțiile și faptele sale dovedesc nu numai un realism autentic, ci și un cald patriotism. Aceste coordonate se regăsesc în formele concrete ale întregii sale activități, fie pe tărîmul științific al dreptului internațional și al practicii diplomatice, fie în domeniul didactic și publicistic.

Profundzimea sa de gîndire i-a permis sesizarea direcției pe care o luau evenimentele încă din prima fază a desfășurării lor. Așa se explică și competența cu care a abordat problemele sociale de la începutul secolului nostru, propunîndu-și dezbateri curajoase în publicistica vremii asupra chestiunii țărănești, subliniind că interesul major al politicii practice a fost asigurarea „raportului necesar care trebuie să existe între țaran și pămînt“⁵.

După desăvîrșirea unității statale a României, Nicolae Titulescu, dovedind un spirit practic, un adevărat „idealist înfăptuitor“ a fost chemat să înfăptuiască reforma fiscală. La baza sistemului financiar al noii României Nicolae Titulescu a așezat principii democratice, menite să pună capăt dezordinei fiscale din perioada dinainte de primul război mondial și să statornicească un regim fiscal modern. După cum s-a apreciat,

această reformă a fost menită să înlocuiască tradiția în materie fiscală, făcând loc unei concepții burgheze în domeniul respectiv.

Sentimentul răspunderii, acel însoțitor permanent al gândirii și acțiunii lui N. Titulescu, se făcea auzit în Parlamentul țării unificate în 1921, când a declarat solemn: „vreau să arăt că cei ce legiferează au sentimentul răspunderii, sub forma lui cea mai înaltă, adică conștiința gravității situației, conștiința limitării mijloacelor, conștiința tardivității roadelor și totuși curajul de a merge pînă la capăt și de a păși la acțiune ca un omagiu suprem adus vieții, în triumful, căruia ei cred mai presus de toate“⁶. Acest sentiment al răspunderii, care l-a obligat pe marele nostru diplomat să pășească la acțiune, a fost suportul tacticii lui, fiind perfect valabilă observația unui diplomat spaniol din cadrul Societății Națiunilor precum că „Titulescu nu cunoștea tactica ariergărzilor. El era partizanul ofensivelor“⁷. Așa se explică situarea lui N. Titulescu în linia întâi de pe frontul diplomatic în lupta consecventă pentru pace, ceea ce l-a determinat să afirme, cu vădită emoție în 1935, că el este „un soldat al țării“, care, datorită acelei lupte consecvente pentru pace „n-a cunoscut încă demobilizarea“⁸.

Putem astfel sublinia că diplomatul român a intuit dublul aspect al propriei sale mobilizări, el fiind în același timp nu numai reprezentantul țării sale, ci și propriul său expert, angrenat continuu în dezbateri de o impresionantă tehnicitate, cum au fost de pildă cele desfășurate în cadrul conferințelor consacrate problemei reparațiilor și datoriilor de război.

În cursul îndelungat al acestor dezbateri Titulescu a considerat să pună mai presus de orice interesele propriei sale țări și să obțină reglementări satisfăcătoare și cu rezultate pozitive. În fond această activitate se înscria pe linia principiilor sale fundamentale privind salvagardarea intereselor României. De aceea în 1925 el declara la Geneva în problema reglementării pașnice a diferendelor internaționale că „o țară nu poate participa la o operă internațională într-un mod util și sănătos decît dacă are conștiința că interesele sale vitale pe care numai ea le poate aprecia în deplină și liberă sa suveranitate, au fost salvagardate“⁹.

Interesele vitale ale României au fost apărute de Nicolae Titulescu „cu deosebită iscusință, talent, răbdare și demnitate“, așa cum avea să afirme diplomatul român Savel Rădulescu, referindu-se la problema optanților¹⁰. După cum se știe procesul optanților sa stins în 1930, în urma acordului semnat cu ungurii la Paris, după care N. Titulescu avea să scrie cu mîndrie și deplină satisfacție morală „Cînd un stat în lupta pacifică de toate zilele, susține o teză dreaptă cu fermitate de curtenie, și pune în slujba ei nu simple recriminațiuni de ordin național, ci rezistența principiilor mari internaționale care stau la baza raporturilor actuale dintre state, punctul lui de vedere sfîrșește prin a se impune“¹¹.

Fermitatea cu care N. Titulescu a apărut ideea de suveranitate și de egalitate în drepturi a tuturor statelor, mari și mici, se relevă cu o

deosebită pregnanță în combaterea pactului celor patru. În fond, N. Titulescu se opunea încercării deghizate de a se revizui tratatele de pace din 1918, Mussolini căutând a se institui în Europa un fel de directorat, reînnoindu-se practici de mult apuse în istoria relațiilor internaționale, de genul „sfintei alianțe” din 1815. Se încerca punerea în aplicare a unei politici internaționale comune între Italia, Germania, Marea Britanie și Franța, în problemele europene și coloniale, admitând revizuirea tratatelor de pace, încheiate după primul război mondial.

Este binecunoscut faptul că România, ca și alte țări după încheierea procesului obiectiv de unificare statală, a luptat, prin cele mai variate mijloace diplomatice, pentru consolidarea statu-quo-ului european.

Împotriva pactului celor patru, Nicolae Titulescu a luptat tenace, inițiind o dublă acțiune arătând consecințele grave ale pactului și obținind în scris asigurări din partea Franței că ea nu va accepta modificarea art. 19 din Pactul Societății Națiunilor. În felul acesta, pactul celor patru, deși a fost semnat, n-a fost totuși ratificat, rămânând un simplu document istoric. Victoria lui Titulescu a mărit ura cercurilor de dreapta și a guvernelor revizioniste din Europa, cu precădere a lui Mussolini, dictatorul fascist al Italiei, care se și vedea devenit protectorul statelor care fuseseră învinse în primul război mondial.

Luptând consecvent pentru menținerea statu-quo-ului european, Titulescu milita totodată și la reorganizarea Micii Înțelegeri, acțiune înconunată cu succes prin semnarea la Geneva, la 16 februarie 1933 a noului pact al acesteia. În anii 1933—1936 el a luptat cu fermitate pentru consolidarea Micii Înțelegeri, subliniind cu deplină convingere la 16 martie 1933 în Parlament, justetea punctului său de vedere, afirmând următoarele: „Acelora care ne contestă chiar dreptul de apărare le voi răspunde limpede: România și-a câștigat prea scump dreptul la viață ca să renunțe vreodată la el”¹². Lupta sa consecventă pentru pace era del asemenea sintetizată într-o propoziție lapidară, rostită în același discurs mai sus amintit: „Cînd pacea este amenințată nu se răspunde cu război, ci cu organizarea păcii”¹³, enunțînd, astfel strategia păcii¹⁴.

La 11 iunie 1936, cu prilejul Conferinței Înțelegerii Balcanice, Nicolae Titulescu sublinia din nou sensul politicii și acțiunilor sale, afirmînd „Vreau prietenia tuturor marilor puteri fără deosebire: a Franței, a Marii Britanii, a Germaniei, a URSS. Sîntem gata să dăm tuturor acestor puteri dovezi concrete ale sincerei noastre dorințe de a trăi cu ele în pace și prietenie. Dar în schimb nu vom renunța niciodată în favoarea nici uneia și nici chiar în favoarea tuturor Marilor Puteri, împreună la principiul egalității statelor, adică la dreptul suveran de a dispune fiecare de soarta noastră și de a nu primi niciodată o hotărîre care să ne privească și la care noi n-am fi consimțit”¹⁵. Era o dorință demnă și curajoasă.

Și dacă rezultatele dobîndite de N. Titulescu în lunga sa activitate diplomatică sînt într-adevăr grandioase, după cum se recunoaște în unanimitate, atunci se cuvine a sublinia odată în plus că ceea ce a dinamizat

forța talentului și a energiei sale a fost nu numai convingerea neștrămutată în dreptatea cauzei pe care o apăra, ci și curajul său inegalabil, deoarece nu trebuie să uităm niciodată că pe arena internațională marile nostru diplomat nu era reprezentantul unei mari puteri. Cu atât mai necesar i-a fost curajul, fiindcă pentru o cauză mare este nevoie de un curaj mare.

Iată de ce istoriografia noastră consideră că în condițiile mai sus amintite Nicolae Titulescu a avut curajul să înfrunte marile evenimente politice și să cucerească pentru România dreptul de inițiativă pe plan internațional.

Acest drept de inițiativă îl justifică din plin astăzi România, deoarece cooperarea internațională se află într-o strînsă și permanentă legătură cu necesitatea reglementării raporturilor de bună vecinătate cu toate statele, indiferent de mărime.

NOTE

1. V. Netea, *Nicolae Titulescu*, București, 1969.
2. N. Titulescu, *Discursuri*, Ed. R. Deutsch. București, 1967, p. 238—239.
3. *Ibidem*, p. 478.
4. *Ibidem*, p. 318.
5. *Ibidem* p. 80.
6. *Ibidem*, p. 153.
7. S. Rădulescu, *Nicolae Titulescu*, în *Diplomați iluștri*, I, București, 1969, p. 418.
8. *Ibidem*, p. 412.
9. N. Titulescu, *Discursuri*, p. 265.
10. S. Rădulescu, *Op. cit.*, p. 414.
11. N. Titulescu, *Discursuri*, p. 282.
12. N. Titulescu, *Documente diplomatice*, București, 1967, p. 483.
13. *Ibidem*, p. 477.
13. Vezi amănunte la Gh. Buzatu, *Fundamentele strategiei păcii*, în *Titulescu și strategia păcii*, Iași, 1982, p. 70.
14. N. Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 772.